

Ve studii poukazují rovněž na to, že šance romských dívek a chlapců na úspěšné ukončení ZŠ jsou srovnání s jejich neromskými spolužáky přibližně poloviční a jejich motivace je omezená nedostačnou představou o „*životních a profesních možnostech za rámec dlouhodobé nezaměstnanosti nebo jednoduchých nekvalifikovaných prací. Ve znevýhodňujícím a demotivačním prostředí a často i cíleném tlaku rodiny proti vzdělání svých dětí česká škola téměř uniformně zatím prohrává s romskou rodinou*“ (Gabal a Víšek, 2010).

Bez ukončeného SV se zvyšuje pravděpodobnost nezaměstnanosti. Jedna třetina nezaměstnaných v ČR jsou dlouhodobě lidé bez ukončeného vzdělání. Míra nezaměstnanosti absolventů středního vzdělávání se v roce 2013 výrazně zvýšila, a to z 15 % (2012) na 26 % (2013). V říjnu 2013 byla nezaměstnanost v ČR 7,6 %¹, zatímco průměr zemí EU je 10,8 %.² Nové důkazy o vlivu kompetencí na uplatnitelnost přinesl výzkum mezinárodního hodnocení dospělých PIAAC³. Analýzy výsledků prokazují, že se zvyšuje závislost dosahované úrovně vzdělání na rodinném zázemí. Nárůst této závislosti mezi roky 1998 a 2012 je dvojnásobný.

Otázka motivace byla velmi diskutovaná i v rámci veřejné diskuse jako jeden ze závažných momentů překonávání školní neúspěšnosti. Žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí mají často minimální ambice pro dosažení vyššího vzdělání. Vzdělání většinou nepatří na nejvyšší příčky žebříčku hodnot u jejich rodičů, povinnou školní docházku často považují spíše za nutné zlo než za prostředek zlepšování své životní situace. Kromě slabých vzdělávacích výsledků se tento životní postoj odráží ve vysoké míře absencí, včetně absencí neomluvených (ČŠI, 2013c).

Vzdělávání žáků s LMP. Od učitelů i specialistů zazněla ve veřejné diskusi informace o tom, že diagnóza LMP je u mnoha dětí vyvolána zanedbáním jejich intelektuálního a sociálního rozvoje. Jinými slovy, pokud by tyto děti dostaly větší podporu k tomuto rozvoji, nebyly by takto diagnostikovány a mohly by se rozvíjet v náročnějším vzdělávacím programu. Absolventi programů pro žáky s LMP jsou relativně dobře připraveni na méně kvalifikované práce, ale požadavky na znalosti všeobecných předmětů jim jsou snižovány vzdělávacími cíli programu až na úroveň zhruba 6. ročníku vzdělávacího programu RVP ZV a tím se již předem omezuje perspektiva jejich dalšího vzdělávání. Pracovníci základních škol praktických, kde je stále ještě nejvíce takto vzdělávaných žáků, považují chráněné prostředí a homogenní skladbu žáků za výhodu. V tomto prostředí by se měli žáci cítit dobře, protože dosahují dobrých výsledků, mají dobré známky, nikdo se jim neposmívá, nemají komu závidět lepší výsledky, zkrátka nejsou tolik vystaveni konkurenci, stresům a riziku šikany. Tuto zkušenost a přesvědčení speciálních pedagogů ZŠP a nejen jich ostatně potvrzují i výsledky a uplatnění absolventů těchto škol. Absolventi získávají základní dovednosti, ale jen asi 45 % pokračuje v dalším vzdělávání (výrazné jsou rozdíly mezi jednotlivými školami, kdy do SV odchází 0–60 % absolventů), 93 % z nich se vzdělává v oborech středního vzdělání skupiny E.⁴ Zatímco Zpráva OECD doporučuje finančně zvýhodnit školy, které podporují žáky k větším ambicím a lepším výsledkům, v ČR jsou finančně zvýhodněny školy, respektive učitelé, kteří vzdělávají v programu s nižšími ambicemi.

Situace se postupně mění. Většina škol, které vzdělávají žáky podle RVP ZV LMP již nabízí také vzdělávání podle RVP ZV. Žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP v samostatných školách nebo třídách ubývá. Pozitivem je fakt, že klesá počet romských žáků vzdělávaných v těchto programech: v období od roku 2010 až 2012 byl v ČR zaznamenán pokles o 9 % (z 35 % na 26 %). Výrazně se zlep-

1 Podle metodiky EUROSTATU 6, 8 %.

2 Informace o nezaměstnanosti v roce 2013 dostupné z: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

3 Více na www.piaac.cz.

4 Údaje z výročních zpráv škol vyučujících podle RVP ZV LMP.